

Sprog integreret med fag? Ja, tak

Sanne Larsen
ph.d.
Adjunkt på Københavns Universitet
sannela@hum.ku.dk

Camilla Falk Rønne Nissen
ph.d.
Post doc på Københavns Universitet
cfrn@hum.ku.dk

Anne Holmen
ph.d.
Professor emeritus på Københavns Universitet
aholmen@hum.ku.dk

I Sprogforum 77 findes to vigtige artikler om sprog som tillægskompetence på de videregående uddannelser. Først diskuterer Francesco Caviglia og Susana Fernández, om der overhovedet er behov for, at universitetsstuderende tilegner sig et ekstra sprog. Efter at have svaret bekræftende på dette spørgsmål afreporterer de konkrete erfaringer med sprogundervisning udbudt som tværgående tilbud på tre universiteter (Strasbourg, Dalarna og Aarhus). Erfaringerne fra disse kurser er positive. Forfatterne understreger dog samtidig, at værdien af sprogundervisningen er uløseligt forbundet med de studerendes niveau af sprogbeherskelse, som skal stile mod et avanceret niveau.

I en anden artikel sætter Aase Voldgaard Larsen fokus på de studerendes bevæggrunde for at deltage i extracurriculær tyskundervisning på Aalborg Universitet. Hun har i den forbindelse set på 47 studerendes personlige læringsmål ved kursusstart. Målene er mangeartede; for nogle studerende knyttes de til ønsket om studieophold, praktik eller job i et tysktalende land, mens de for andre udspringer af mere strategiske hensyn

(fx at styrke egen professionel udvikling eller CV). Mest markant er dog ønsket om at opnå en bedre mundtlig sprogbeherskelse, både produktivt og receptivt, herunder at udvide ordforrådet og blive mere grammatisk sikker.

I denne artikel følger vi nogle dimensioner til diskussionen om sprog som tillægskompetence på mellemlange og lange videregående uddannelser. Vi fokuserer særligt på forskellen mellem *almene* og *fagintegrerede* kurser, dvs. på den ene side kurser, der udbydes til studerende på tværs af fag, og som indbyrdes især adskiller sig i niveau af sprogbeherskelse, og på den anden side kurser, hvor sprog og fag understøtter hinanden. I de fagintegrerede kurser ser man ikke alene på de studerendes personlige læringsmål, men også på de enkelte uddannelsers kompetenceprofil.

Datagrundlag: tre udviklingsprojekter

De fagintegrerede kurser, som i europæisk terminologi ofte diskuteres som CLIL (Content and Language Integrated Learning, Coyle m.fl. 2010) kan tage mange former. I tabel 1 nedenfor vil vi forsøge at skelne mellem de forskellige former ud fra måden, hvorpå de er organiseret, med eksempler fra videregående uddannelser i Danmark. Baggrunden for tabellen er vores arbejde med tre omfattende udviklingsprojekter de seneste 10 år på Københavns Universitet (KU) og en række andre sjællandske uddannelsesinstitutioner samt vores kendskab til Sprogprofilerne på Roskilde Universitet (Bojsen m.fl. 2018; Bojsen m.fl. 2023).

Vi præsenterer først kort de tre projekter med fokus på, hvad vi lærte om, hvilke udviklingsindsatser der vurderes som relevante og nyttige for studerende på de enkelte uddannelser. Dernæst uddrager vi de dimensioner fra projekterfaringerne, som supplerer de to artikler fra Sprogforum 77 ved at diskutere fagintegreret sprogundervisning for til sidst at runde af med nogle anbefalinger for denne.

Sprogstrategisk satsning

På KU blev der i 2013 afsat 12 millioner til den såkaldte ”Sprogstrategiske satsning” (DSS), som skulle følge op på et punkt i universitetets bestyrelses strategi fra 2008 om studerendes sprogtilegnelse. Hovedpunktet indeholdt en styrkelse af dansk og engelsk i den såkaldte parallelsproglighed, men derudover understregede bestyrelsen, at studerende skulle have mulighed for at lære andre sprog og dermed udnytte de kompetencer, som allerede eksisterede på KU blandt forskere og undervisere.

Over en femårig periode blev behovet for sprog på tværs af universitetet undersøgt ved hjælp af spørgeskemaer til ca. 6.000 studerende og ca. 800 undervisere samt besøg i 45 studienævn. På den måde identificerede vi perspektiver på relevante sprog såvel som opfattelser af studie- eller karriererelevante sprogfærdigheder. Vi spurgte både til de traditionelle færdigheder: læse, skrive, lytte og tale, men også til forskellige former for mediering mellem sprog og mellem tale og skrift. Desuden spurgte vi dels til forskellen på behov for sprog til hverdagskommunikation (fx til feltarbejde) og studieformål og dels til forskellige læsemåder afhængig af, om læsningen vedrører originalkilder eller videnskabelig litteratur.

På baggrund af denne viden om ønsker og behov set fra de studerendes og fra studienævnenes perspektiv blev der igangsat 36 pilotprojekter*, som i udformning fulgte de lokale ønsker og derfor var indholdsmæssigt tilpasset studerende på en specifik uddannelse. En undtagelse var kurset ”Spansk til feltarbejde”, som henvendte sig til studerende på tværs af KU, der havde behov for at kunne interviewe på spansk under feltarbejde.

Ikke overraskende viste der sig et stort behov for at understøtte de studerendes engelsk. 18 af de 36 projekter vedrørte således akademisk engelsk, dvs. sprog til enten læsning af faglitteratur, opgaveskrivning eller mundtlig præsentation. Et par projekter med fokus på akademisk dansk tjente stort set samme formål. De resterende projekter var derimod meget forskellige, idet de vedrørte arabisk, fransk, italiensk, kinesisk, latin, oldgræsk, spansk eller tysk med forskellige formål afhængig af studieaktiviteter på den enkelte uddannelse.¹¹

Projekterne blev positivt evaluerede, og nogle af dem er senere blevet overtaget af de lokale studienævn. Erfaringerne viste imidlertid også, at det ikke altid var muligt at finde permanent finansiering for disse tiltag, der var udviklet og gennemført for midlertidige midler. På trods af at tiltagene var solidt faglig forankret og bidrog til kvaliteten af læring og undervisning fra både de studerendes og undervisernes perspektiv. Det gælder særligt, men ikke udelukkende, for tiltag med fokus på andre fremmedsprog end engelsk (Kirilova m.fl. 2023).

Modeller for undervisning i sprog som tillægskompetence

I et strategipapir fra 2017 anbefalede regeringen en række initiativer til at styrke fremmedsprog i det danske uddannelsessystem, herunder også at uddannelserne skal understøtte de studerendes tilegnelse af andre fremmedsprog end engelsk. Når fokus er på ikke-sprogstuderende, betegner regeringen dette ”sprog som tillægskompetence”.

Fra 2020-2024 har vi stået for ledelsen af et udviklingsprojekt finansieret af Det Nationale Center for Fremmedsprog. *Modeller for undervisning i sprog som tillægskompetence* (MUST) er gennemført som et samarbejdsprojekt mellem os på Center for Internationalisering og Parallelsproglighed (CIP) og en række på forhånd identificerede projektpartnere, der repræsenterer forskellige typer af videregående uddannelsesinstitutioner: tre universiteter (CBS, DTU, KU), en professionshøjskole (KP), en journalisthøjskole (DMJX), to erhvervsakademier (KEA, DANIA) samt en kunstnerisk uddannelsesinstitution (DKDM). Målet var, på baggrund af lokale afdækninger af sprogbehov, at udvikle forskellige modeller for undervisning i sprog som tillægskompetence.

Igen var studerendes engelskkompetencer til studieformål i fokus, men derudover indgår fransk, kinesisk, spansk og tysk i afdækning (Kraft m.fl. 2023) såvel som udviklingsprojekter og vel at mærke med deltagelse i højst forskellige studieaktiviteter som mål (fx karrierefremmelse, feltarbejde, læsning af faglitteratur og udvikling af globale samarbejdsevner). Også disse udviklingsprojekter bliver positivt evalueret af de studerende, som ud over specifikke sprogkompetencer rapporterer at have opnået en øget bevidsthed om

sprogbrug generelt, både i forbindelse med studieopgaver og i forhold til fremtidig karriere og arbejdspladskultur.

Sprogløft i tysk og fransk

Endnu en opfølgning på regeringens sprogstrategi fra 2017 var uddeling af midler til at styrke tysk og fransk på alle videregående uddannelsesinstitutioner i 2021. Pengene blev dels givet til egentlige sproguddannelser og dels til sprog som tillægskompetence med stort set samme formål som de to foregående projekter.

På KU modtog Institut for Engelsk, Germansk og Romansk midler til udvikling og gennemførelse af sprogfærdighedskurser for tysk- og franskstuderende, mens vi på CIP fik mulighed for at igangsætte nye aktiviteter for ikke-sprogstuderende. Eksempler fremgår af tabel 1. Evalueringen pågår, men foreløbigt tyder det på, at der på humaniora, jura, samfundsvidenskab og teologi findes fagfolk, der kan se den uddannelsesmæssige værdi af at styrke de studerendes tysk- eller franskkompetencer. Desuden er der flere steder studentergrupper med specifikke mobilitets- eller karriereformål, der forudsætter fagligt relevante sprogkompetencer.

Hvad har vi lært?

Først og fremmest har vi fået bekræftet, at der er en interesse for sprog blandt studerende på videregående uddannelser og en voksende erkendelse blandt repræsentanter for uddannelserne af, at det relevante akademiske sprog ikke nødvendigvis udvikles i ungdomsuddannelserne eller tilegnes på ferierejser eller via populærkultur og sociale medier. Dette gælder det akademiske register i engelsk, og det gælder generelt for fransk og tysk. Det gælder også andre sprog, men deres relevans er mere lokalt forankret. Her viste især den sprogstrategiske satsning, at listen over sprog, som de studerende udtrykker ønske om at lære, er meget lang og indeholder både europæiske og ikke-europæiske sprog.

De studerendes læringsmål indbefatter både strategiske overvejelser over karrieremuligheder i ind- og udland, studentermobilitet, studierelevante metodeovervejelser og personlige præferencer. De varierede studenterønsker tilgodeses imidlertid sjældent på danske universiteter. For at sætte dette i perspektiv kan vi nævne, at mange tyske universiteter udbyder kurser til ikke-sprogstuderende i 15-25 forskellige sprog med samme sammensatte motivation (fx de tekniske universiteter i Darmstadt og Aachen).

For det andet har vi lært, at værdien af sprogkurserne afhænger af, om kurset i både tid, sted og især indhold tilpasses det enkelte fag eller eventuelt det enkelte hovedområde. Generiske begynderkurser har således vist sig at være af mindre værdi i vores tre projekter, og vi tænker umiddelbart, at den undervisning varetages bedre i et andet regi end universitetet.

Ved et fagintegreret kursus skal kursusplanlægningen foregå i et samarbejde mellem et fagmiljø og sprogfolk som os, og vores opgave er her at stille de rigtige spørgsmål til indforståetheder vedrørende sprog,

fag og læring på den ene side og til de studerendes karrieremuligheder på den anden side. Vi er her stærkt inspireret af fx at se på de fire færdigheder ud fra John Aireys disciplinary literacy matrix, herunder også forskellen på, om sprog læres af hensyn til fagligheden, arbejdspladsen eller samfundet (Airey 2011). Supplerende har vi i forhold til især den studieunderstøttende dimension med fordel kunnet anvende grundtankerne fra CLIL om forskellen på fagligt sprog, sprog til læring og sprog gennem læring (*language of, for and through learning*, Coyle m.fl. 2010; Daryai-Hansen m.fl. 2015). Endelig har det vist sig nyttigt at indbygge nogle af de aktiviteter, som i det nye europæiske rammeværk for sprog samles under betegnelsen mediering (Council of Europe 2020).

Som eksempel kan vi tage udgangspunkt i en figur fra Caviglia & Fernández' (2023) artikel. Den viser de sproglige behov hos en tænkt kandidatstuderende fra naturvidenskab. Her indgår de produktive og receptive færdigheder, der kan identificeres ved hjælp af Aireys matrix, men også de interaktionelle, der qua fokus på dialogisk undervisning og gruppearbejde i dag gennemsyrrer mange universitetspædagogiske tilgange til sprog. I tilgift nævnes følgende studieaktiviteter, der forudsætter mediering mellem sprog eller mellem modaliteter: *process text in writing, explain data, encourage conceptual talk, collaborate to construct meaning, facilitate collaborative interaction with peers, facilitate pluricultural space*. For studerende på mere teksttunge fag er det relevant at supplere med andre medieringsstrategier som *explain inferences in texts, synthesize argumentation in texts, analysis and criticism of creative texts, translate key parts of texts* (Council of Europe, 2020).

Organisatoriske modeller

I de indledende faser af arbejdet med modeludvikling tænkte vi især på modeller, som mere eller mindre styrede af sprog, dvs. på forskellen mellem egentlige sproguddannelser, områdestudier og ikke-sproguddannelser, men det viste sig at være en uheldig forenkling. Alle uddannelser indeholder flere faglige dimensioner, hvoraf nogle er læringsmæssigt understøttet ved at blive ekspliciteret i studieordninger og kursusudbud, mens andre er implicite udgangspunkter eller delaktiviteter, som trækker på sprogkompetencer uden at fokusere på udviklingen af disse.

Vi opdagede med andre ord, at logikken bag de enkelte projekter er mere kompleks end som så, og at de ikke kun adskiller sig ved graden af integration mellem sprog og fag, men også ved andre dimensioner som fx om et givet uddannelseselement er obligatorisk, fordi det indgår i uddannelsens kompetenceprofil, eller er en tilvalgs mulighed. Desuden spiller det en rolle, om elementet er integreret i de faglige aktiviteter eller supplerer disse, og her er det vigtigt, hvem der underviser (fx i fagterminologi eller akademisk skrivning på engelsk). I tabel 1 giver vi eksempler fra de tre projekter på disse organisatoriske forskelle.

	Sprogundervisningen er...	Eksempler fra DSS (KU)	Eksempler fra MUST	Eksempler fra løft af tysk og fransk (KU)
Uddannelses-integreret: obligatorisk fag	...en obligatorisk del af uddannelsen og dens kompetenceprofil		Engelsk på DTU	Interkulturelle markedsstudier
Uddannelses-integreret: valgfag	...en del af uddannelsens udbud af valgfag og den studerendes mulighed for at tone sin kompetenceprofil	Fransk og diplomati på statskundskab	Fransk på jura, KU	Tysk områdestudie på statskundskab
Fag-integreret	...en integreret del af fagundervisningen	Akademisk engelsk for human ernæring, medicin, resurseøkonomi, økonomi	Engelsk på biologi, KP	Tysk tekstlæsning på TEO
Fag-tilknyttet	...tilknyttet et fag og udbydes parallelt med dette	Læsekurser på tysk eller fransk for TEO, filosofi, litteraturvidenskab Arabisk til feltarbejde, antropologi	Spansk på folkesundhed, KU	Læsekurser på tysk og fransk på HUM
Fritstående	...fritstående i uddannelsesstrukturen	Spansk til feltarbejde, tværfakultært	Engelsk på KEA Studiestarts-modul DKDM Engelsk til udrejse på KP	Tysk og fransk til udrejse på KU

Tabel 1. Organisatorisk forankring af undervisning i sprog som tillægs- og studiekompetence

Puljemidler og bæredygtighed

Som sagt kan vi på tværs af de tre projekter konstatere såvel en uddannelsesbaseret interesse for sprog (i flertal) som en vifte af pædagogiske muligheder tilpasset den lokale kontekst. Hovedproblemet for disse initiativer er imidlertid finansieringen, idet de tre projekter har været båret af specifikke puljemidler. Kun i de tilfælde, hvor de lokale aktører (studienævn og/eller undervisere) påtager sig videreførelsen, vil denne foregå. I andre tilfælde vil uddannelseselementer, der involverer sprog på ikke-sproguddannelser, skulle konkurrere med andre faglige prioriteringer. Vi har således set eksempler på en form for ”kamp om ECTS-point” blandt fagrepræsentanter, både i forhold til udformning af studieordninger og af aktuelle kursusudbud, og vi har set, at studerendes individuelle toning af en uddannelse kan være vanskelig at forfølge på store uddannelser. Det rammer særligt

andre sprog end engelsk og dansk, der i højere grad betragtes som generelle studiekompetencer (se Kirilova m.fl. 2023 for en mere detaljeret diskussion af barrierer og muligheder).

Anbefalinger

For at videregående uddannelser fremadrettet kan handle klogt i forhold til sprogs betydning for fag, læring og karriere, er det efter vores mening vigtigt at tage følgende initiativer på institutions- og fagniveau:

- Afdække behov for sprog som studie- og tillægskompetence hos både studerende og fagundervisere.
- Afdække behov for sprog i forhold til karrierevalg. Her inddrages karrierevejledere, alumner, aftagerpaneler og nuværende studerende.
- Afdække sprogs betydning for rekruttering og frafald på ikke-sproguddannelser.
- Videreudvikle relevante sproglige dimensioner (læse, skrive, lytte, tale, fagsprog, hverdagsprog, oversættelseskompetencer, kritisk brug af AI osv.), især fagintegreret, men afhængig af afdækningerne ovenfor evt. også fritstående.
- Planlægge sprogdimensioners indhold og placering i fagmodulet fælles mellem sprogunderviser og fagunderviser.
- Evaluere sprogdimensionen, når denne forekommer i kompetenceprofilen eller som fritstående kurser (formativt/summativt, tillæg til eksamensbevis, logbøger osv.).
- Finansiere sprogunderviserens løn, fx via en central pulje på hver uddannelsesinstitution.

*En liste med de 36 pilotprojekter, samt beskrivelse af nogle af disse, kan findes i publikationen *The Language Strategy – More Languages for more Students 2013-2018*, som er tilgængelig her: <https://cip.ku.dk/english/morelanguages/>.

Litteratur

Airey, J. (2011). The disciplinary literacy discussion matrix: A heuristic tool for initiating collaboration in higher education. *Across the Disciplines*, 8 (3). <https://wac.colostate.edu/docs/atd/clil/airey.cfm>. <https://doi.org/10.37514/ATD-J.2011.8.3.18>

Bojsen, H., Daryai-Hansen, P., Holmen, A. & Risager, K. (red.) (2023). *Translanguaging and Epistemological Decentring in Higher Education and Research. Bristol: Multilingual Matters.* <https://doi.org/10.21832/BOJSEN0893>

Bojsen, H. (red.) (2018). *Hvis du ikke kan sproget. Om flersprogethed og læring på RUCs sprogprofiler.* Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Caviglia, F. & Fernández, S. (2023). Fremmedsprog som tillægskompetence? Ja tak. *Sprogforum* 77, 9-15. <https://tidsskrift.dk/spr/issue/view/10534/2060>.

Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). Companion volume.* Strasbourg: Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>.

Coyle, D., Hood, P. & Marsh, D. (2010). *Content and Language Integrated Learning.* Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009024549>

Daryai-Hansen, P., Gerber, B., Lörincz, I., Haller, M., Ivanova, O., Krumm, H-J., & Reich, H. H. (2015). Pluralistic approaches to languages in the curriculum: The Case of French-speaking Switzerland, Spain and Austria. *International Journal of Multilingualism*, 12 (1), 109-127. <https://doi.org/10.1080/14790718.2014.948877>

Kirilova, M., Holmen, A. & Larsen, S. (2023). More Languages for More Students. Practice, Ideology and Management. I: Bojsen m.fl. (red.), Translanguaging and Epistemological Decentring in Higher Education and Research, 49-74. Bristol: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781800410909-004>

Kraft, K., Larsen, S., & Holmen, A. (2023). Sprog som tillægskompetence: Hvilke sprog og hvorfor? *Sprogforum*, 75, 89-97.

Larsen, A. V. (2023). Lærendes behov og mål - personlige læringsmål som værktøj i forbindelse med sprog som tillægskompetence. *Sprogforum*, 77, 45-52.

Regeringen (2017). Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet. <https://ufm.dk/publikationer/2017/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet>.